

Wyrok z dnia 17 września 2008 r.

I PK 1/08

Okres pozostawania bez pracy, za który nie przyznano wynagrodzenia (art. 51 § 1 zdanie drugie k.p.), nie jest okresem zatrudnienia ani nie podlega wliczeniu do okresów, od których zależy nabycie uprawnień pracowniczych, ani w okresie tym nie można nabyć takich uprawnień.

Przewodniczący SSN Zbigniew Korzeniowski, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Herbert Szurgacz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 17 września 2008 r. sprawy z powództwa Ryszarda R. przeciwko Miejskiemu Przedsiębiorstwu Komunikacyjnemu Spółce z o.o. w C. o nagrodę jubileuszową, przyznanie uprawnień do bezpłatnych przejazdów środkami komunikacji miejskiej, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z dnia 10 października 2007 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok w jego punkcie 3 w części dotyczącej roszczenia sformułowanego w piśmie powoda z dnia 26 lipca 2007 r. i wyłączonego przez Sąd Rejonowy do odrębnego rozpoznania na rozprawie w tym dniu, zniósł w tym zakresie postępowanie przed Sądem Okręgowym w Częstochowie i umorzył w tej części postępowanie apelacyjne,

2. o d d a l i ł skargę kasacyjną w pozostałym zakresie i zniósł między stronami koszty postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Powód Ryszard R. w pozwie złożonym w dniu 7 listopada 2005 r. wniósł o zasądzenie od Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego w C. Spółki z o.o. w C. kwoty 38.845 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 listopada 2003 r. tytułem nagrody jubileuszowej oraz o „zasądzenie” na rzecz powoda i jego rodziny prawa do bezpłatnych przejazdów środkami komunikacyjnymi należącymi do pozwanej Spółki. W toku

postępowania powód kilkakrotnie zmieniał stanowisko w zakresie podstawy prawnej dochodzonej nagrody jubileuszowej, jak i okresów, które powinny być zaliczone do jego stażu pracy warunkującego nabycie prawa do nagrody. W toku rozprawy w dniu 9 listopada 2006 r. wskazał, że od dnia 1 lutego 1971 r. łączyła go z pozwaną umowa o stypendium fundowane i ten okres powinien być wliczony do jego stażu pracy. W trakcie rozprawy w dniu 5 grudnia 2006 r. podniósł, że Sąd Okręgowy w Częstochowie w sprawie [...], przesądził, iż rozwiązanie umowy o pracę łączącej go z pozwaną nastąpiło z powodu likwidacji jego stanowiska pracy, a nie w trybie art. 52 k.p. W takim przypadku staż pracy uprawniający powoda do otrzymania nagrody jubileuszowej wynosi 29 lat i 1 miesiąc. Na rozprawie w dniu 29 maja 2007 r. powód rozszerzył żądanie pozwu o nagrodę jubileuszową do kwoty 42.320,40 zł, podnosząc, że po przywróceniu go do pracy wskutek wyroku Sądu Okręgowego, jego wynagrodzenie miesięczne wzrosło, a zatem i nagroda jubileuszowa powinna ulec podwyższeniu, skoro zgodnie z treścią regulaminu wynagradzania wysokość nagrody jest zależna od wysokości wynagrodzenia przysługującego w dacie wypłaty nagrody, a nie od wysokości wynagrodzenia przysługującego w dacie nabycia do niej prawa. Powód wskazał dzień 1 kwietnia 2004 r. jako datę nabycia prawa do nagrody. Na rozprawie w dniu 26 lipca 2007 r. powód stwierdził, że prawo do nagrody jubileuszowej za 30 lat pracy nabył 1 listopada 2003 r., a nie - jak wskazywał wcześniej - 1 kwietnia 2004 r. Powołując się na treść art. 51 § 1 k.p., twierdził, że skoro został przywrócony do pracy, to w dniu 1 listopada 2003 r. nabył uprawnienie do renty, dlatego do tej daty wykazał ciągłość zatrudnienia. Według powoda jego staż pracy na dzień 1 listopada 2003 r. wynosił 28 lat, 8 miesięcy i 2 tygodnie. Doliczając okres 3 miesięcy, za który zasądzone odszkodowania w sprawie [...], i 6 tygodni, za który zasądzone mu odszkodowanie w sprawie [...], łączny staż zatrudnienia wynosi 29 lat i 1 miesiąc. W dniu 26 lipca 2007 r. powód złożył pismo procesowe, w którym wnosił o zasądzenie od pozwanej kwoty 16.928,16 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 lipca 2007 r. tytułem nagrody jubileuszowej za 30 lat pracy oraz „zasądzenie” od pozwanej na rzecz powoda i jego rodziny prawa do bezpłatnych przejazdów środkami komunikacji pozwanej. Na wniosek powoda Sąd Rejonowy wyłączył to pismo - jako nowy pozew - do odrębnego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 26 lipca 2007 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Sąd Rejo-

nowy ustalił, że powód był zatrudniony u strony pozwanej od dnia 1 kwietnia 1974 r. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, ostatnio na stanowisku członka zarządu-zastępcy dyrektora do spraw technicznych. W dniu 13 grudnia 2002 r. pozwana Spółka rozwiązała z powodem umowę o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika, na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. Rozwiązanie umowy o pracę nastąpiło w okresie niezdolności do pracy z powodu choroby, która trwała od 11 grudnia 2002 r. do 8 czerwca 2003 r. Za okres niezdolności do pracy przypadający po dniu rozwiązania umowy o pracę do dnia 8 czerwca 2003 r. powodowi wypłacono zasiłek chorobowy. W dniu 15 września 2003 r. powód został zarejestrowany w Urzędzie Pracy w C. jako bezrobotny i uzyskał prawo do zasiłku dla bezrobotnych od dnia 23 września 2003 r. Status osoby bezrobotnej i prawo do zasiłku powód utracił z dniem 1 listopada 2003 r. kiedy nabył prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Powód odwołał się od rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia i prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 21 marca 2007 r. [...] został przywrócony do pracy w pozwanej Spółce. Podjął zatrudnienie z dniem 23 marca 2007 r. na dotychczasowych warunkach za wynagrodzeniem miesięcznym 8.464,08 zł. Pracodawca wypłacił powodowi wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy w kwocie 25.392,24 zł. Łączący strony stosunek pracy został ponownie rozwiązany przez pracodawcę, tym razem za trzymiesięcznym wypowiedzeniem, które upłynęło w dniu 30 czerwca 2007 r. Prawomocnym wyrokiem wydanym w sprawie [...] Sąd Rejonowy w Częstochowie zasądził od pozwanej na rzecz powoda odszkodowanie w wysokości sześciotygodniowego wynagrodzenia za wydanie niewłaściwego świadectwa pracy.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd pierwszej instancji przyjął, że stosunek pracy łączący strony od dnia 1 kwietnia 1974 r. został rozwiązany z dniem 13 grudnia 2002 r. Dlatego ustaleniu podlegało, czy w dacie rozwiązania stosunku pracy powód legitymował się trzydziestoletnim okresem zatrudnienia, który uprawniał go do nabycia nagrody jubileuszowej w wysokości 200% wynagrodzenia. Sąd Rejonowy przyjął, że w dniu 13 grudnia 2002 r. staż pracy powoda wynosił 28 lat, 8 miesięcy i 2 tygodnie. Sporną kwestią było zaliczenie do okresów zatrudnienia uprawniających powoda do nagrody jubileuszowej okresów, za które pozwany pracodawca na podstawie orzeczeń sądowych wypłacił powodowi odszkodowanie i wynagrodzenie. Sąd Rejonowy uznał, że w świetle obowiązujących przepisów okres trzech miesięcy pozostawania bez pracy, za który przyznano wynagrodzenie oraz okres, za który przyznano powodowi wynagrodzenie w związku z wystawieniem niewłaściwego świa-

dectwa pracy (6 tygodni), należy zaliczyć do stażu uprawniającego go do nagrody jubileuszowej. Zatem łączny okres zatrudnienia powoda, przy uwzględnieniu powyższych zaliczeń, w dacie rozwiązania stosunku pracy wynosi 29 lat i 1 miesiąc. Zdaniem Sądu Rejonowego, nie można natomiast powodowi doliczyć do tego stażu okresów pobierania zasiłku dla bezrobotnych oraz pobierania stypendium fundowanego. Do stażu pracy powoda nie można również uwzględnić okresu, za który Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 24 stycznia 2005 r., VII P 798/03, zasądził na jego rzecz odszkodowanie, gdyż wyrok w tej części został prawomocnie zmieniony wyrokiem Sądu odwoławczego, w którym w miejsce odszkodowania za wadliwe rozwiązanie umowy o pracę przywrócono powoda do pracy. Zdaniem Sądu Rejonowego, w związku z przywróceniem do pracy nie ma podstaw prawnych do zaliczenia powodowi do łącznego stażu pracy okresu pozostawania bez pracy od 13 grudnia 2002 r. do 23 marca 2007 r. Okres ten nie jest okresem zatrudnienia ani okresem uznawanym za okres zatrudnienia, lecz „jedynie okresem podlegającym wliczeniu do okresu zatrudnienia, w którym pracownik przywrócony do pracy orzeczeniem sądu nie pozostaje w stosunku pracy”. W tym okresie pozostawania bez pracy pracownikowi nie przysługują więc świadczenia wiążące się ze stosunkiem pracy (np. urlop, nagroda jubileuszowa, tzw. „trzynasta pensja”, świadczenia socjalne). W ocenie Sądu Rejonowego, nie została spełniona druga z koniecznych przesłanek warunkujących nabycie prawa do nagrody jubileuszowej. Stosunek pracy powoda nie ustał w związku z przejściem na rentę, bowiem pomiędzy tymi zdarzeniami nie wystąpił żaden związek o charakterze czasowym, przyczynowym lub funkcjonalnym, tym bardziej że rozwiązanie stosunku pracy z powodem nastąpiło bez wypowiedzenia z winy pracownika z powodu rażącego naruszenia jego obowiązków pracowniczych. Zdaniem Sądu Rejonowego, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy jest to, że rozwiązanie umowy o pracę w powołanym trybie naruszało przepisy prawa pracy.

W apelacji od wyroku Sądu Rejonowego powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i „zasądzenie od strony pozwanej kwoty 16.928,16 zł z ustawowymi odsetkami od 1 lipca 2007 r. do dnia zapłaty tytułem nagrody jubileuszowej (obliczonej jako dwukrotność miesięcznego wynagrodzenia)”.

Wyrokiem z dnia 10 października 2007 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie: 1) zmienił wyrok Sądu Rejonowego w punkcie pierwszym w części dotyczącej ustalenia prawa do bezpłatnych przejazdów na rzecz powoda i jego żony w ten sposób, że ustalił, iż przysługuje im prawo do bez-

płatnych przejazdów tramwajami i autobusami pozwanej; 2) umorzył postępowanie apelacyjne w części dotyczącej ustalenia prawa do bezpłatnych przejazdów tramwajami i autobusami na rzecz syna powoda; 3) oddalił apelację w pozostałym zakresie; 4) zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, Sąd Rejonowy wyłączając na rozprawie w dniu 26 lipca 2007 r. do odrębnego rozpoznania pismo złożone w tym dniu przez powoda o zasądzenie nagrody jubileuszowej za 30 lat pracy z odsetkami od dnia 1 lipca 2007 r. [...] doprowadził do sytuacji, w której jednocześnie pozostawały w toku między tymi samymi stronami dwa postępowania o nagrodę jubileuszową z tytułu trzydziestoletniego stażu pracy, w których powód opierał żądanie o dwie koncepcje nabycia prawa do tej nagrody. Pierwszą - że nabył do niej prawo w dniu 1 listopada 2003 r. oraz drugą - że nabył do niej prawo w dniu 1 lipca 2007 r. W ocenie Sądu Okręgowego, nadal jednak jest to sprawa o to samo roszczenie i dlatego wyłączenie pisma powoda z dnia 26 lipca 2007 r. do odrębnego rozpoznania nie zwalnia Sądu odwoławczego z dokonania oceny, czy powód wypełnił przesłanki do nagrody jubileuszowej, także w granicach wynikających z pisma z 26 lipca 2007 r. Sąd Okręgowy wywiódł, że odnoszące się do powoda regulacje płacowe dawały mu uprawnienie do nagrody jubileuszowej w razie ustania stosunku pracy w związku z przejściem na rentę, jeżeli do nabycia prawa do nagrody jubileuszowej brakuje mniej niż 12 miesięcy, licząc od dnia rozwiązania stosunku pracy. W dniu rozwiązania stosunku pracy (13 grudnia 2002 r.) powód legitymował się jednym ciągłym okresem zatrudnienia u pozwanej, przypadającym od 1 kwietnia 1974 r. do 13 grudnia 2002 r., czyli wynoszącym 28 lat, 8 miesięcy i 13 dni. Po zaliczeniu trzymiesięcznego okresu pozostawania bez pracy, za który powodowi przyznano wynagrodzenie za pracę, staż pracy powoda wynosi zatem 28 lat, 11 miesięcy i 13 dni. Zdaniem Sądu Okręgowego, do stażu pracy powoda na potrzeby ustalenia uprawnienia do nagrody jubileuszowej nie można zaliczyć okresu sześciu tygodni, za który powód otrzymał odszkodowanie z tytułu wydania mu niewłaściwego świadectwa pracy (jak błędnie przyjął Sąd Rejonowy), skoro nie ma do tego wyraźnej podstawy prawnej. Sąd Okręgowy podkreślił przy tym, że uprawnienie powoda do nagrody jubileuszowej z tytułu zatrudnienia w pozwanej Spółce nie jest uzależnione od nieprzerwanego zatrudnienia, a jedynie od poprzednio zakończonych okresów zatrudnienia.

Według Sądu odwoławczego, osobnego rozważenia wymaga ocena nabycia prawa do nagrody jubileuszowej za 30 lat pracy w dniu 1 lipca 2007 r., o co powód wyraźnie wnosił, a co nie zostało ocenione przez Sąd pierwszej instancji, z uwagi na wyłączenie w tym zakresie sprawy do odrębnego rozpoznania. W okresie po 1 listopada 2003 r., a więc także w dacie podjęcia pracy w wyniku przywrócenia (23 marca 2007 r.) powód pobierał rentę, jednakże w związku z podjęciem pracy wypłata tej renty została od dnia 1 kwietnia 2007 r. wstrzymana z uwagi na osiągnięcie przez powoda przychodu w kwocie przekraczającej 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Po podjęciu pracy powód otrzymał wypowiedzenie umowy o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, który upłynął w dniu 30 czerwca 2007 r. Wśród licznych przyczyn wypowiedzenia nie ma elementu wskazującego, że rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło z powodu przejścia na rentę. Po rozwiązaniu stosunku pracy ZUS z dniem 1 lipca 2007 r. podjął wypłatę zawieszonych renty. Tak więc do okresu zatrudnienia powoda ustalonego poprzednio, wraz z okresem, za który przyznano wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy (28 lat, 11 miesięcy i 13 dni), należy dodać nowy okres zatrudnienia przypadający od 23 marca 2007 r. do 30 czerwca 2007 r. (3 miesiące i 9 dni). Łącznie okres zatrudnienia powoda w dniu 30 czerwca 2007 r., czyli w dniu ponownego rozwiązania stosunku pracy, wynosił zatem 29 lat, 2 miesiące i 22 dni. Zdaniem Sądu Okręgowego, nie można jednak przyjąć, aby ustanie stosunku pracy w dniu 30 czerwca 2007 r. nastąpiło w związku z przejściem na rentę. Powód przeszedł już bowiem na rentę w dniu 1 listopada 2003 r. i na niej pozostawał, podejmując w marcu 2007 r. zatrudnienie u strony pozwanej. Chociaż wypłata tego świadczenia została wstrzymana, to powód w dalszym ciągu zachował status rencisty. Tak więc w dniu 1 lipca 2007 r. ZUS jedynie wznowił wypłatę renty, a nie ustalał do niej prawa. Skoro brak jest bezpośredniego związku między przejściem powoda na rentę inwalidzką a rozwiązaniem stosunku pracy w dniu 30 czerwca 2007 r., to w powodowi nie przysługiwało prawo do nagrody jubileuszowej z tytułu trzydziestoletniego okresu zatrudnienia (z odsetkami liczonymi od dnia 1 lipca 2007 r.). W tym zakresie apelacja powoda podlegała oddaleniu. Sąd odwoławczy uznał natomiast zasadność apelacji w zakresie ustalenia prawa do bezpłatnych przejazdów środkami komunikacji, bowiem powód wykazał się nieprzerwanym pięcioletnim okresem zatrudnienia w pozwanej Spółce, przypadającym w okresie bezpośrednio poprzedzającym przejście na rentę.

Wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej apelację oraz obciążającej kosztami postępowania (w punktach 3 i 4 sentencji) powód zaskarżył skargą kasacyjną, zarzucając naruszenie: 1) art. 233 k.p.c., „poprzez dowolną, nie opierającą się na wszechstronnym w rozważeniu materiału dowodowego ocenę (...), prowadzącą do ustaleń że: powód nie spełnił przesłanek niezbędnych do uzyskania przez niego nagrody jubileuszowej (...), tj. nie legitymował się 3-letnim okresem pracy w pozwanej spółce, ewentualnie, (...) że ustanie stosunku pracy nie nastąpiło w związku z przejściem powoda na rentę”; 2) art. 51 § 1 k.p. w związku z § 2 załącznika nr 5 do Regulaminu wynagradzania pozwanej Spółki i w związku z art. 8 k.p., „przez jego niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w przyjęciu, że okresu pozostawania bez pracy w związku z bezprawnym rozwiązaniem z powodem stosunku pracy nie wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależy przyznanie uprawnień pracowniczych w postaci nagrody jubileuszowej”; 3) § 2 załącznika nr 5 do Regulaminu wynagradzania w związku z § 2 pkt 1 ppkt 3 załącznika nr 4 do Regulaminu wynagradzania, § 4 pkt 3 załącznika nr 5A oraz § 6 pkt 3 załącznika nr 6 do Regulaminu wynagradzania, „wyrażające się w przyjęciu, że okresu pozostawania bez pracy w związku z bezprawnym rozwiązaniem z powodem stosunku pracy nie wlicza się do okresu zatrudnienia od którego zależy przyznanie uprawnień pracowniczych w postaci nagrody jubileuszowej”; 4) § 8 załącznika nr 5 do Regulaminu wynagradzania w związku z art. 92¹ § 1 k.p. oraz w związku z art. 8 k.p., „przez jego niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w przyjęciu, że powód nie spełnił przesłanek niezbędnych do przyznania mu nagrody jubileuszowej, tj. przez uznanie, że ustanie stosunku pracy powoda w pozwanej spółce nie nastąpiło w związku z przejściem powoda na rentę”.

W uzasadnieniu skargi, powód wywiódł w szczególności, że jego okres zatrudnienia w pozwanej Spółce - uwzględniający okres faktycznego, „pierwotnego” zatrudnienia, trzymiesięczny okres pozostawania bez pracy, za który przyznano wynagrodzenie „za pracę” oraz okres „wtórnego” zatrudnienia po przywróceniu do pracy - wynosi w sumie 29 lat, 2 miesiące i 22 dni. W dniu 1 listopada 2007 r., w czasie pozostawania bez pracy, powód uzyskał prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Zdaniem skarżącego, w tych okolicznościach możliwe są dwie korzystne dla powoda interpretacje stanu faktycznego i prawnego sprawy. Po pierwsze, biorąc pod uwagę art. 51 k.p. w związku z art. 8 k.p. oraz okoliczność, że został przywrócony do pracy, powód uważa, że „formalnie” nabył prawo do nagrody jubileuszowej w okresie pozostawania bez pracy, czyli w okresie, który nie może być traktowany jako przerwa w

zatrudnieniu. Zdaniem powoda, „faktycznie” roszczenie o zapłatę nagrody jubileuszowej „zrealizowało się” dopiero w momencie podjęcia pracy w wyniku przywrócenia go do pracy. Orzeczenie sądu przywracające pracownika do pracy ma charakter konstytutywny, znoszący skutek rozwiązania umowy o pracę i prowadzący do restytucji stosunku pracy, a zarazem reaktywuje ono stosunek pracy od dnia, w którym pracownik wyraził gotowość niezwłocznego podjęcia pracy. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera prawna kwalifikacja okresu „przerwy w stosunku pracy”, pomiędzy jego bezprawnym ustaniem, a restytucją. Skarżący uważa, że zawarta w art. 51 § 1 k.p. wzmianka o „wliczeniu do okresu zatrudnienia”, jak również o „braku przerwy w zatrudnieniu”, oznacza, iż „jakkolwiek pracownik w tym okresie nie pozostawał w zatrudnieniu, a zatem nie miał pracowniczego statusu prawnego, to jednak powyższy okres ustawodawca nakazuje traktować na równi z okresem zatrudnienia”. Jeżeli zatem pracownik nabył w tym okresie prawo do jakichkolwiek świadczeń, to nie może zostać ich pozbawiony wyłącznie z tego powodu, że wówczas stosunek pracy formalnie nie istniał. Zdaniem powoda, „zapis umieszczony w przepisach płacowych, obowiązujących w pozwanej Spółce, zgodnie z którym do okresu zatrudnienia od którego należy prawo do nagrody jubileuszowej zalicza się okres przerwy w zatrudnieniu, jeżeli pracownik został przywrócony do pracy na podstawie prawomocnego wyroku sądu, wskazuje zatem na wyraźną wolę pracodawcy do zaliczania tego okresu przerwy do stażu pracy”. Taka interpretacja prowadzi do wniosku, że powód w związku z przywróceniem do pracy „formalnie nabył prawo do nagrody jubileuszowej w dniu 1 kwietnia 2004 r., zaś faktycznie jego roszczenie o wypłatę tej nagrody zaktualizowało się dopiero w dniu podjęcia przez niego pracy - 23 marca 2007 r.”.

Po drugie, powód uważa, że gdyby nawet przyjąć, iż w czasie pozostawania bez pracy pomiędzy 13 grudnia 2002 r., a 23 marca 2007 r. nie był formalnie zatrudniony i nie mógł nabyć prawa do nagrody jubileuszowej, to należy uznać, że w następstwie podjęcia kolejnego zatrudnienia (po przywróceniu do pracy) uzyskał wymagany regulaminem dwudziestodwujętny staż pracy, a ustanie stosunku pracy w dniu 30 czerwca 2007 r. wiązało się z przejściem na rentę. Skoro okres pomiędzy 13 grudnia 2002 r., a 23 marca 2007 r. nie może być w świetle art. 51 k.p. „formalnie” traktowany jako przerwa w zatrudnieniu, to powód uzyskał uprawnienie do renty „jeszcze w czasie trwania zatrudnienia”, natomiast po rozwiązaniu stosunku pracy zaczął z tego uprawnienia korzystać. „Faktycznie” powód nabył więc prawo do renty w listopadzie 2003 r., a w związku z ustaniem stosunku pracy w dniu 30 czerwca

2007 r. zaczął korzystać z tego świadczenia. O ile więc nie można mówić „o formalnym rozwiązaniu stosunku pracy z powodu przejścia na rentę”, o tyle uprawnione jest twierdzenie, że „ustanie stosunku pracy nastąpiło w związku z przejściem na rentę”, gdyż „formalnie”, bezpośrednio po zakończeniu stosunku pracy renta taka została powodowi przyznana (reaktywowana). Skoro istniał związek pomiędzy ustaniem stosunku pracy, a przejściem na rentę, nagroda jubileuszowa powinna być powodowi wypłacona w dniu rozwiązania stosunku pracy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, biorąc z urzędu - w granicach zaskarżenia - pod rozwagę nieważność postępowania. Granice zaskarżenia wyznaczają zaś sformułowane w skardze zarzuty, skonkretyzowane ich uzasadnieniem oraz wnioskami. Żaden z zarzutów skargi nie dotyczy nabycia przez powoda prawa do nagrody jubileuszowej w dniu 13 grudnia 2002 r. (data rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia) i taka możliwość nie podlega rozważeniu.

Bezzasadny, a w istocie niedopuszczalny (przez to niepoddający się kontroli kasacyjnej), jest zarzut obrazy art. 233 k.p.c. Przepis ten odnosi się wprost do oceny dowodów, w związku z czym nie może stanowić podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 76). Zatem ocenie Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym został poddany stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy (w istotnych elementach niebudzący żadnych wątpliwości), z którego wynika, że stosunek pracy łączący powoda z pozwaną istniał w okresie od dnia 1 kwietnia 1974 r. do dnia 13 grudnia 2002 r. (data rozwiązania z powodem umowy o pracę bez wypowiedzenia z jego winy), a także w okresie od dnia 23 marca 2007 r. (data dopuszczenia powoda do pracy w wyniku restytucyjnego wyroku sądu pracy) do dnia 30 czerwca 2007 r. (data ponownego rozwiązania stosunku pracy za wypowiedzeniem).

W dacie pierwszego rozwiązania umowy o pracę (13 grudnia 2002 r.) staż pracy powoda wynosił 28 lat, 8 miesięcy i 2 tygodnie. Prawomocnym wyrokiem sądu powód został przywrócony do pracy na poprzednich warunkach oraz zasądzono na

jego rzecz wynagrodzenie za 3 miesiące pozostawania bez pracy. Tylko ten trzymiesięczny okres podlega doliczeniu do zakładowego stażu pracy w zakresie uprawnienia do nagrody jubileuszowej. Odmienne stanowisko prezentowane przez skarżącego nie ma oparcia w art. 51 § 1 k.p. W myśl art. 51 § 1 zdanie pierwsze k.p., pracownikowi, który podjął pracę w wyniku przywrócenia do pracy, wlicza się do okresu zatrudnienia okres pozostawania bez pracy, za który przyznano wynagrodzenie. Natomiast okresu pozostawania bez pracy, za który nie przyznano wynagrodzenia, nie uważa się za przerwę w zatrudnieniu, pociągającą za sobą utratę uprawnień uzależnionych od nieprzerwanego zatrudnienia (art. 51 § 1 zdanie drugie k.p.). Z art. 51 § 1 zdanie drugie k.p. wynika więc wyłącznie fikcja prawna, zgodnie z którą nie uważa się za przerwę w zatrudnieniu, pociągającą za sobą utratę uprawnień uzależnionych od nieprzerwanego zatrudnienia, czasu pozostawania bez pracy wskutek wadliwego wypowiedzenia, za który to okres nie przyznano wynagrodzenia. Nie wynika natomiast z tego przepisu, że okres pozostawania bez pracy, za który nie przyznano wynagrodzenia, jest okresem zatrudnienia (należy go tak traktować), lub że podlega wliczeniu do okresów, od których zależy nabycie uprawnień pracowniczych lub wreszcie, że w tym okresie można nabyć jakiegokolwiek uprawnienia. Jest to okres „pozostawania bez pracy”, a więc okres, w którym stosunek pracy nie istnieje, czyli bez wyraźnej normy prawnej nie może być on zaliczony do stażu pracy, czy traktowany, jak okres zatrudnienia, w którym można nabyć uprawnienia pracownicze. Wynika to wyraźnie z art. 51 § 1 zdanie pierwsze k.p., według którego tylko część okresu pozostawania bez pracy (za którą przyznano wynagrodzenie), po podjęciu pracy w wyniku przywrócenia do pracy, wlicza się do okresu zatrudnienia (*a contrario*, okres pozostawania bez pracy, za który nie przyznano wynagrodzenia nie jest wliczany do okresu zatrudnienia, a jedynie jest traktowany tak, jak to określa art. 51 § 1 zdanie drugie k.p.). W konsekwencji osoba przywrócona do pracy, która podjęła zatrudnienie, nie uzyskuje prawa do urlopu wypoczynkowego za okres pozostawania bez pracy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1990 r., III PZP 15/90, OSNCP 1991 nr 4, poz. 45; PiZS 1991 nr 8-9, s. 68 z glosą M. Rafacz-Krzyżanowskiej). Przepis art. 51 § 1 zdanie drugie k.p. zapobiega więc jedynie utracie uprawnień nabytych przed bezprawnym rozwiązaniem stosunku pracy, lecz nie stwarza podstawy do uzyskania w okresie pozostawania bez pracy nowych uprawnień (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2007 r., II PK 199/06, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 160; por. też uzasadnienia uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 9 lipca 1992 r., I PZP 20/92,

OSNCP 1993 nr 1-2, poz. 2; wyroków z dnia 8 maja 2007 r., II PK 278/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 187 i z dnia 29 stycznia 2007 r., II PK 181/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 64 oraz postanowienia z dnia 9 maja 2006 r., II PZP 2/06, OSNP 2007 nr 9-10, poz. 133). Pozbawiony racji jest więc zgłoszony w skardze zarzut naruszenia art. 51 § 1 k.p. oraz powołanych postanowień regulaminu wynagradzania. Z poczynionych w sprawie ustaleń jednoznacznie wynika, że prawo do nagrody jubileuszowej w pozwanej Spółce jest uzależnione od zakończonych okresów zatrudnienia, a nie od okresu nieprzerwanego zatrudnienia. Staż pracy powoda w dniu 23 marca 2007 r., czyli w dacie podjęcia zatrudnienia w wyniku przywrócenia do pracy, po uwzględnieniu dodatkowego okresu 3 miesięcy, za który powodowi przyznano wynagrodzenie (a bez uwzględnienia dalszego okresu pozostawania bez pracy), wynosił bowiem 28 lat, 11 miesięcy i 2 tygodnie.

Co do zarzutu naruszenia § 8 załącznika nr 5 do regulaminu wynagradzania w związku z art. 92¹ § 1 k.p. oraz w związku z art. 8 k.p. przez niewłaściwe uznanie, że ustanie stosunku pracy powoda w dniu 30 czerwca 2007 r. nie nastąpiło w związku z przejściem na rentę, należy zauważyć, iż w tej dacie (po doliczeniu okresu od 23 marca 2007 r. do 30 czerwca 2007 r.) łączny staż jego pracy wynosił 29 lat, 2 miesiące i 22 dni. Jednakże merytoryczne rozważenie tego zarzutu jest niemożliwe, gdyż Sąd Najwyższy z urzędu (art. 398¹³ § 1 zdanie drugie k.p.c.) stwierdza, że postępowanie odwoławcze w tym zakresie jest dotknięte nieważnością (art. 379 pkt 3 k.p.c. - o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczyła się sprawa wcześniej wszczęta). W toku postępowania powód wprowadził cały czas dochodził roszczenia o zapłatę nagrody jubileuszowej za 30 lat pracy, ale opierał je na różnych konstrukcjach prawnych, a przede wszystkim na różnych stanach (twierdzeniach) faktycznych, co do daty nabycia (a przez to wysokości świadczenia, daty jego wymagalności, płatności odsetek), a zwłaszcza co do okresów podlegających zaliczeniu do stażu pracy. W istocie powód dochodził trzech roszczeń (o nagrodę jubileuszową za 30 lat pracy) opierających się na trzech różnych podstawach faktycznych, przy czym tylko jedna z nich mogła być uzasadniona (powód mógł przecież nabyć tylko jedną nagrodę jubileuszową za 30 lat pracy). Powód uzasadniał nabycie prawa do nagrody jubileuszowej następująco: 1) w pozwie twierdził, że spełnił przesłanki tego świadczenia w dacie rozwiązania umowy o pracę w dniu 13 grudnia 2002 r. w związku z nabyciem prawa do renty w dniu 1 listopada 2003 r.; 2) w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji oparł roszczenie na doliczeniu do stażu pracy

uprawniającego go do nagrody całego okresu pozostawania bez pracy od 13 grudnia 2002 r. do 23 marca 2007 r.; 3) w piśmie procesowym przedłożonym na rozprawie w dniu 26 lipca 2007 r. oparł roszczenie na doliczeniu dodatkowego okresu zatrudnienia przypadającego od 23 marca 2007 r. do 30 czerwca 2007 r. Pierwsze dwie konstrukcje prawne zostały już omówione. Co do trzeciej (której dotyczy analizowany zarzut) należy stwierdzić, że Sąd Rejonowy w ogóle takiej podstawy faktycznej i prawnej roszczenia nie rozpoznał (nie poczynił w tym zakresie żadnych ustaleń faktycznych i prawnych). Stało się tak dlatego, że pismo procesowe powoda z dnia 26 lipca 2007 r., zawierające roszczenie oparte na tej podstawie faktycznej i prawnej (na wyraźny wniosek powoda złożony do protokołu rozprawy) zostało wyłączone do odrębnego rozpoznania. Zatem punkt pierwszy sentencji wyroku Sądu Rejonowego dotyczy jedynie oddalenia powództwa w zakresie dwóch pierwszych podstaw faktycznych zgłoszonego przez powoda żądania. Z pewnością Sąd Rejonowy nie orzekał w przedmiocie uprawnienia powoda do spornej nagrody jubileuszowej opartego na trzeciej podstawie faktycznej, nie oddalił powództwa w tym zakresie i w ogóle nie poddał merytorycznej ocenie prawa do nagrody jubileuszowej w związku z ustaniem stosunku pracy powoda w dniu 30 czerwca 2007 r.

Powód kilkakrotnie modyfikując żądanie pozwu, w gruncie rzeczy dokonał zmiany powództwa w rozumieniu art. 193 § 1 k.p.c. w ten sposób, że obok roszczenia pierwotnego (zasądzenia nagrody jubileuszowej w związku z ustaniem stosunku pracy w dniu 13 grudnia 2002 r. i nabyciem prawa do renty w dniu 1 listopada 2003 r.) zgłosił dwa nowe roszczenia (ponieważ wzajemnie się wyłączały, to należy je uznać jako zgłoszone ewentualnie), z których pierwsze dotyczyło zasądzenia nagrody jubileuszowej w związku z doliczeniem do stażu pracy uprawniającego do nagrody całego okresu pozostawania bez pracy od 13 grudnia 2002 r. do 23 marca 2007 r., a drugie - zasądzenia nagrody jubileuszowej w związku z doliczeniem do stażu pracy okresu pomiędzy 13 grudnia 2002 r. a 30 czerwca 2007 r. Zmiana powództwa może bowiem polegać na zmianie jego podstawy faktycznej (konstrukcji prawnej roszczenia), bez zmiany samego żądania. W rozpoznawanej sprawie zresztą zmieniało się też żądanie co do wysokości i okresów odsetkowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2005 r., IV CK 298/05, LEX nr 186909 oraz postanowienie z dnia 9 listopada 2004 r., V CK 246/04, LEX nr 277887).

Roszczenie oparte na trzeciej ze wskazanych podstaw faktycznych (w istocie trzecie roszczenie) zostało wyłączone przez Sąd Rejonowy do odrębnego rozpozna-

nia [...] i nie było objęte rozstrzygnięciem Sądu pierwszej instancji w rozpoznawanej sprawie. Rozpoznanie tego roszczenia przez Sąd Okręgowy było niedopuszczalne. Jeżeli uznać, że powód w tym zakresie w apelacji zaskarżył wyrok Sądu pierwszej instancji, to apelacja dotyczyła orzeczenia nieistniejącego i z tego względu była niedopuszczalna (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 1965 r., I PR 366/65, OSPiKA 1966 nr 7-8, poz. 172 z glosą J. Krajewskiego; z dnia 25 lutego 1997 r., II CKN 15/97, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 89 i z dnia 19 grudnia 1997 r., I PKN 448/97, OSNAPIUS 1998 nr 22, poz. 649 oraz postanowienia z dnia 21 grudnia 1981 r., I PRN 96/81, OSNCP 1982 nr 5-6, poz. 87; z dnia 7 października 1998 r., II UKN 247/98, OSNAPIUS 1999 nr 20, poz. 665; z dnia 15 października 1999 r., I PKN 325/99, OSNAPIUS 2001 nr 5, poz. 164; z dnia 22 października 1999 r., I PZ 45/99, OSNAPIUS 2001 nr 10, poz. 352 i z dnia 11 września 2002 r., V CKN 1165/00, LEX nr 57221). Jeżeli natomiast przyjąć, że powód zgłosił nowe roszczenie w apelacji (powtórnie zgłosił roszczenie, które zostało wyłączone do odrębnego rozpoznania), to jego rozpatrzenie przez Sąd odwoławczy było niezgodne z art. 383 k.p.c., gdyż nie były spełnione przesłanki tego przepisu, a należy go wyklądać ściśle. Przedmiotem procesu przed sądem odwoławczym może być bowiem tylko to, co było przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji. Dlatego też w postępowaniu odwoławczym co do zasady nie można ani rozszerzać żądania pozwu, ani występować z nowymi roszczeniami, a zmiana powództwa jest dopuszczalna tylko w ograniczonym zakresie, wyznaczonym przez ściśle interpretowany art. 383 k.p.c. Jest to przede wszystkim rezultat uwzględnienia ustrojowej zasady, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP). Sąd drugiej instancji, rozstrzygając o żądaniu, które nie było przedmiotem orzeczenia sądu pierwszej instancji, byłby pierwszym i jedynym sądem o pełnym zakresie kognicji, a więc stanowiłoby to rozpoznanie sprawy z naruszeniem konstytucyjnej zasady dwuinstancyjnego postępowania sądowego.

W orzecznictwie można zauważyć rozbieżność co do oceny konsekwencji procesowych naruszenia zakazu z art. 383 k.p.c., w szczególności, czy apelacja zawierająca nowe roszczenie powinna zostać oddalona (postanowienie Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2001 r., I PZ 22/01, OSNP 2003 nr 10, poz. 255), czy odrzucona (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 21 lutego 2008 r., I ACa 18/08, Orzecznictwo SA w Białymstoku 2008 nr 2-3, s. 25). W okolicznościach rozpoznawanej sprawy rozstrzygnięcie tego problemu nie jest potrzebne, gdyż postępowanie

przed Sąd drugiej instancji w omawianym zakresie dotknięte jest nieważnością. Wyrok Sądu odwoławczego w tym przedmiocie oznaczał bowiem rozpoznanie między tymi samymi stronami sprawy o to samo roszczenie, wcześniej wszczętej (art. 379 pkt 3 k.p.c.). W momencie wydania wyroku przez Sąd drugiej instancji, przed Sądem Rejonowym toczyła się bowiem sprawa o to roszczenie między tymi samymi stronami (sprawa [...], tocząca się wskutek wyłączenia do odrębnego rozpoznania żądania sformułowanego w piśmie procesowym powoda z dnia 26 lipca 2006 r.). Częściowa nieważność postępowania apelacyjnego spowodowała konieczność uchylenia z urzędu zaskarżonego wyroku w tym zakresie, zniesienia przez Sąd Najwyższy postępowania w części dotkniętej nieważnością oraz umorzenia postępowania apelacyjnego (art. 398¹³ § 1 oraz art. 386 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.). Wobec tego zarzuty skargi kasacyjnej w tej części są bezprzedmiotowe. Rozstrzygnięcie to nie narusza zakazu *reformationis in peius* (art. 384 w związku z art. 398²¹ k.p.c.), mimo że Sąd Rejonowy w sprawie [...] postanowieniem z dnia 30 października 2007 r. prawomocnie odrzucił pozew. Postanowienie to nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), a wskutek uchylenia w tym zakresie wyroku Sądu drugiej instancji (umorzenia postępowania apelacyjnego i braku rozstrzygnięcia w wyroku Sądu drugiej instancji), roszczenie powoda nie jest rozpoznane.

Z tych względów na podstawie wskazanych przepisów, a w części oddalającej skargę na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji, znosząc wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania kasacyjnego na mocy art. 100 k.p.c.

=====